
SLOVENSKÁ REPUBLIKA

geopolitické postavení - bezpečnostní souvislosti

Redakce našeho časopisu Vám nabízí článek J. Čurdy, převzatý z časopisu Apolónia č. 4/1993, vydávaného Velitelstvem Armády Slovenskej republiky.

* * *

Konstituování nového geopolitického činitele je vždy nesmírně komplikovaný proces, který probíhá na horizontu hlubších mocensko-politických přeměn celé oblasti. Přináší nejen přehodnocení mocenských vlivů, změnou geografii prostoru, ale i potřebu radikální přestavby existující bezpečnostní architektury. Tyto souvislosti dotvářejí i podmínky vzniku samostatné Slovenské republiky. Její geopolitické postavení a rovněž bezpečnostní situace se po rozdělení evidentně zkomplikovaly. Pro názornost je možné uvést tyto skutečnosti:

● Slovensko dosud nikdy, kromě krátkého období, neexistovalo jako samostatný státně-politický celek, jako geopolitický činitel s vlastními mocensko-politickými zájmy, s možností samostatně je formulovat. Všechny klíčové geopolitické vazby se tak tvoří od počátku, případně vznikají revizí předcházejících vztahů, které fungovaly ve zcela odlišných podmínkách. Jde jak o vztahy k sousedním státům, tak i k rozhodujícím velmocím.

● Rozdělením ČSFR se vytvořila nová geopolitická situace, která je ve svých důsledcích velmi těžko prognózovatelná. Dochází ke změně stavu, mocensko-politické organizace prostoru, utvořeného nejen po druhé, ale i po první světové válce. Odstartoval se tak proces, respektive jedna z etap procesu hlubokých geopolitických změn, v souvislosti s pohyby na východě a jihu kontinentu, které jsou klíčové z hlediska jeho uspořádání po roce 2000. Paradoxně se v nich střetávají různorodé integrační a dezintegrační trendy.

● „Sametový rozchod“ ČSFR současně paradoxně dokumentoval možnosti mírové změny hranic v Evropě. Je to v souladu s mezinárodním právem i s politikou určitých subjektů odmítajících garantovat neměnnost poválečného uspořádání. Proklamačně vylučují násilné změny hranic, ale do jisté míry počítají s „mírovým řešením“.

● Území Slovenské republiky bylo dlouhodobě připravováno, v souladu s předcházející doktrínou, jako víceméně týlový prostor, ve kterém chybí rozsáhlá a nákladná vojenská infrastruktura. To přirozeně snižuje, současně s dalšími faktory v dlouhodobé perspektivě, funkčnost Armády Slovenské republiky a její efektivní zapojení do systému bezpečnosti státu.

● Poměrně významnými přeměnami prochází i takový geopolitický faktor, jako jsou hranice a způsob jejich zabezpečení. Z tohoto pohledu se zvýšila faktická délka hranic, výrazněji se změnila jejich geopolitická charakteristika a požadavky na technické zajištění. Nové geopolitické postavení se promítá do bezpečnosti Slovenské republiky v celé řadě souvislostí.

Mezi hlavní patří:

■ **Za první,** bezpečnost Slovenské republiky (bezpečnostní situace, místo v bezpečnostních strukturách atd.) bude záviset na celkovém geopolitickém uspořádání středoevropského prostoru.

Mezi základní varianty řešení středoevropského geopolitického hlavolamu patří:

- most východ - západ,
- nárazníková zóna,
- sféra regionálního mocenského vlivu Německa,
- geopolitický zlom,
- neutrální pásmo,
- centrum mocensko-politického vlivu.

Způsob tohoto uspořádání, respektive jeho převažující varianty, budou do značné míry vytvářet pro Slovenskou republiku a její armádu objektivní limity. Uspořádání střední Evropy, její geopolitická tvář, byla tradičně (a bude i v současnosti) záležitostí velmocí, výsledkem střetu jejich zájmů, dohod, vzájemného akceptování sfér vlivu (přírodně ne automaticky a ne se železnou nevyhnutelností). I když v geopolitickém chaosu dvacátého století se vnitřně mění i možnosti a limity politiky velmocí, je tento prostor příliš významný na to, aby jeho uspořádání bylo záležitostí jen domácí proveniencce.

Na druhé straně je možné tento pohyb do jisté míry předvídat a už v současnosti sledovat jisté prosazující se trendy formování tohoto geopolitického prostoru. Stále jasněji se objevují kontury nárazníkového pásma a geopolitického zlomu, které zde byly v moderní historii nejčastěji uplatněny. Tím se postupně utváří i rámec nejen pro zapojení Slovenské republiky do bezpečnostních struktur, ale i platforma pro výstavbu, zapojení do systému bezpečnosti státu a vůbec funkční použití Armády Slovenské republiky.

■ **Za druhé,** v důsledku geopolitických změn se mění i vojenská struktura tohoto geopolitického prostoru.

Rozpad blokového uspořádání v Evropě kromě jiného způsobil i vznik rozsáhlých vojensky nestabilních oblastí, ve kterých se v širším měřítku mění vojensko-politické vztahy. Slovenská republika se nachází na hranicích této „stability“ a „nestability“. Je v jejím bezpečnostním zájmu tento prostor vojensko-politicky „vyplnit“, garantovat jeho stabilitu na úrovni evropských standardů. Znamená to otevřeně formulovat své odhodlání bránit svoji suverenitu a územní celistvost, respektovat specifikum tohoto regionu a programově směřovat do evropských bezpečnostních struktur. Současně to v tomto přechodném období vyžaduje docenit „pacifikaci“ tohoto prostoru, jeho stabilitu (ne vakuum) s vyrovnanými vztahy k mocenským

centrům. Je to cesta vojenské stability prostoru, cesta bez vnitřního sociálního, národnostního a jiného napětí, při respektování zájmů Západu i Východu.

Dotváření vojenské struktury prostoru si vyžaduje i postupné dobudování „klasické“ vojenské infrastruktury, včetně systému brannosti, řízení a koordinace obranného úsilí z pohledu celého státu. Aktuálním problémem je i efektivní přeorientování zbrojní výroby tak, aby odpovídala potřebám obrany státu, i koncepci doplňování vojenské techniky v následujícím období. V současnosti se řeší problémy snižování počtů zbraní a bojových prostředků, perspektivy přezbrojení. Zavádění nových zbraňových systémů je otázka nejen vojenská, ale i politická. Otevírá se nový potenciální trh se zbraněmi, který umožňuje i následný mocensko-politický vliv. Existuje však i reálná obava, aby „staré železo“ z Východu nebylo nahrazeno něčím podobným ze Západu.

Vojenskou strukturu prostoru dotváří systém vzájemných smluv a dohod vojensko-politického charakteru, především se sousedními státy. Jejich formy mohou být různorodé (dvoustranná spolupráce, visegrádská skupina, konzultativní skupina NATO, KBSE aj.); rozhodující však je obsah, který bude garantovat vzájemné přátelské vztahy a utvářet mechanismy eliminující napětí a nedorozumění.

■ **Za třetí, Armáda Slovenské republiky bude představovat specifický geopolitický typ armády.**

Pojetí Armády Slovenské republiky, jako geopolitického typu armády (její struktury, výstavby a fungování atd.) umožňuje řídit její konstituování jako ozbrojené síly působící v konkrétních geografických a politicko-mocenských podmínkách. Znamená to respektovat při její výstavbě terénní a klimatické podmínky, ve kterých reálně působí, i typologii ohrožení, kterému v rámci zajištění bezpečnosti státu musí čelit.

Z tohoto hlediska je potřebné i při porovnání Armády Slovenské republiky s malými armádami západních států vzít v úvahu větší efektivnost jejich vojenské výstavby a funkční úkoly, které plní v rámci spojenecké aliance. Armáda Slovenské republiky naproti tomu představuje typ armády malého státu v střední Evropě na hranicích relativní vojensko-politické stability a nestability, kdy je nezbytné samostatně vojenskými prostředky garantovat vlastní státní bezpečnost.

Těmto geopolitickým realitám potom odpovídá i filozofie její výstavby a funkční určení. Souhrnně je to možné vyjádřit v následujících úlohách: garance hranic, obrana státní suverenity v konfliktu s protivníkem stejné kategorie, polyfunkčnost z hlediska zapojení do evropských bezpečnostních struktur, řízení krizí, předcházení konfliktům, mírové mise, plnění perspektivních aliančních úkolů mimo státní území, reálné odstrašení na platformě obranné dostatečnosti aj.

Je otázkou, nakolik jsou tyto úlohy reálné, či jsou protichůdné a současně přiměřené faktickým ekonomickým možnostem státu.

Geopolitické souvislosti velmi významně vstupují do problematiky státní bezpečnosti. Nejsou jediným determinantem, ale představují důležitý faktor především ve vztahu k vojenským problémům. Záležitostí praktické politiky je, jak bude jejich poznáváním a respektováním přispívat k zajišťování bezpečnosti Slovenské republiky v kontextu středoevropského geopolitického prostoru.